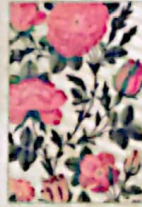

مدل مسئولیت پذیری اجتماعی

دکتر مهدی کمانی نجف آبادی

- سرشناسه : کمانی نجف‌آبادی، مهدی، ۱۳۶۲ -
- عنوان و نام پدیدآور : مدل مسئولیت‌پذیری اجتماعی قرآن / مهدی کمانی نجف‌آبادی؛ ویراستار مرتضی طباطبایی؛ [برای] پژوهشکده تفسیر اهل بیت.
- مشخصات نشر : قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث، سازمان چاپ و نشر، ۱۴۰۰.
- مشخصات ظاهری : ۳۹۴ ص.
- شابک : 978-622-207-152-3
- وضعیت فهرست نویسی : فیپا
- یادداشت : کتابنامه.
- موضوع : مسوولیت -- جنبه‌های قرآنی
- موضوع : Responsibility -- Qur'anic teaching
- موضوع : مسوولیت -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
- موضوع : Responsibility -- Religious aspects -- Islam
- شناسه افزوده : موسسه علمی فرهنگی دارالحدیث. پژوهشکده تفسیر اهل بیت علیه السلام
- رده بندی کنگره : BP۱۰۴
- رده بندی دیویی : ۲۹۷/۱۵۹
- شماره کتابشناسی ملی : ۸۴۳۵۸۴۷
- اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا
- سرشناسه : کمانی نجف‌آبادی، مهدی، ۱۳۶۲ -

مدل مسئولیت پذیری اجتماعی قرآن

دکتر مهدی کمانی نجف آبادی

پژوهشکده تفسیر اهل بیت علیهم السلام / ۱۵

ویراستار: مرتضی طباطبایی

طراح جلد: حسن فرزنانگان

صفحه آرا: مهدی خوش رفتار اکرم

ناشر: مؤسسه انتشاراتی دارالحدیث

چاپ و صحافی: دفتر فنی ایران

نوبت چاپ: اول، ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰ نسخه

دفتر مرکزی: قم - میدان شهدا، خیابان معلم، پلاک ۱۲۵ / تلفن: ۳۷۷۴۰۵۲۳ - ۰۲۵ / فاکس: ۳۷۷۴۰۵۷۱ - ۰۲۵ /
ص.ب ۴۴۶۸ / ۳۷۱۸۵

نمایشگاه دانی علوم حدیث (قم، خیابان معلم) تلفن: ۳۷۷۴۰۵۴۵ - ۰۲۵ / فروشگاه شماره «۲» (قم، خیابان معلم،
مجتمع ناسران، طبقه همکف پلاک ۲۹) تلفن: ۳۷۸۴۲۳۰۹ - ۰۲۵ / ۳۷۸۴۲۳۱۰ - ۰۲۵

فروشگاه شماره «۳» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم رضی الله عنه درب شرقی ۷) تلفن: ۵۵۹۵۲۸۶۲ - ۰۲۱ /
فروشگاه شماره «۴» (شهر ری، حرم حضرت عبدالعظیم رضی الله عنه درب جنوبی) تلفن: ۵۱۲۲۴۴۹۳ - ۰۲۱

<http://darolhadith.ir>

darolhadith.20@gmail.com

<http://shop.darolhadith.ir>

* کلیه حقوق چاپ و نشر برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

مقدمه ۱۵

فصل اول: کلیات پژوهش

بیان مسئله	۱۹
اهمیت و ضرورت	۲۰
پرسش اصلی تحقیق	۲۲
پرسش‌های فرعی تحقیق	۲۲
پیشینه موضوع	۲۳
روش‌شناسی تحقیق	۲۷
۱. توصیف قرآنی موضوع	۲۹
۲. مقوله‌بندی مفاهیم	۳۱
۳. ارتباطیابی	۳۲
۴. جایگاه‌شناسی مقوله‌ها	۳۲
۵. پیشنهاد مدل	۳۲
۶. ارزیابی مدل	۳۳

فصل دوم: چیستی و ویژگی‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی در قرآن

پیش‌گفتار	۳۵
الف - مفهوم‌شناسی «مسئولیت‌پذیری اجتماعی»	۳۵
۱. مسئولیت	۳۷
الف - معنای مصدری	۳۷
ب - معنای حاصل مصدری	۳۸
۲. مسئولیت‌پذیری	۳۹
۳. اجتماع	۴۰
تعریف مسئولیت‌پذیری اجتماعی	۴۰

- ب - شاخص های مسئولیت پذیری اجتماعی قرآنی
- ۴۱ ۱. الزامی بودن
- ۴۲ ۲. ارزش بودن مسئولیت پذیری اجتماعی
- ۴۳ ۳. پیمانی نانوشته بودن مسئولیت پذیری اجتماعی
- ۴۶ ۴. گره خوردن مسئولیت های فردی با مسئولیت های اجتماعی
- ۴۷ ۵. دوسویه بودن مسئولیت پذیری اجتماعی
- ۴۹ ۶. عدم ایراد انگیزه های منفعت طلبانه اخروی در مساق
- ۵۱ ۷. عدم شرطیت فعلیت مسئولیت پذیری اجتماعی در مساق
- ۵۴ ۸. لزوم انگیزه الهی در مسئولیت پذیری اجتماعی
- ۵۵ ۹. وسعت دامنه
- ۵۸ ۱۰. عهده داری افراد
- ۵۹ ۱۱. امتداد زمانی (مسئولیت نسبت به گذشتگان و آیندگان)
- ۶۰ ۱۲. لزوم یکپارچه نگری در مسئولیت های اجتماعی
- ۶۱ ۱۳. تأکید بر اصل «خود را جای دیگران دیدن» در مساق
- ۶۲ ۱۴. بازگشت مسئولیت های اجتماعی به مسئولیت در برابر خداوند
- ۶۴ ج - اهمیت مسئولیت پذیری اجتماعی از نگاه قرآن
- ۶۵ ۱. ترک مساق برابر با هدر دادن خود
- ۶۵ ۲. تأمین حیات جامعه با مسئولیت پذیری اجتماعی
- ۶۷ ۳. عدم کارآمدی تکالیف فردی بدون تکالیف اجتماعی
- ۶۹ ۴. مسئولیت پذیری اجتماعی شاخصی برای ایمان و دین داری
- ۷۰ د - عوامل انگیزشی مساق
- ۷۳ یک: درونی
- ۷۳ الف - امیال
- ۷۳ ۱. خیرخواهی و دلسوزی
- ۷۴ ۲. علاقه به خود و سرنوشت خود
- ۷۷ ۳. شکرگزاری
- ۷۸ ۴. خدادوستی
- ۷۹ ب - اعتقادات
- ۸۰ ۱. معادباوری
- ۸۱ ۲. باور اخوت اجتماعی
- ۸۲ ۳. یک تن انگاری جامعه
- ۸۵ ۴. باور بدهکاری به جامعه
- ۸۷

۸۸	دو. بیرونی
۸۸	۱. الزام الهی
۹۱	۲. تشویق و تهدید
۹۴	۳. الگو
۹۶	۴. فشار اجتماعی
۹۸	۵. سرنوشت افراد مسئولیت‌پذیر و مسئولیت‌گریز
۹۹	ه - فلسفه مسئولیت‌پذیری اجتماعی قرآنی
۱۰۲	و - مراتب مسئولیت‌پذیری اجتماعی
۱۰۲	۱. محبت و گرایش قلبی
۱۰۴	۲. اقدام زبانی
۱۰۵	۳. اقدام عملی
۱۰۷	۴. تشویق دیگران
۱۰۹	۵. ایثار
۱۱۰	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

فصل سوم: مبانی مسئولیت‌پذیری اجتماعی از نگاه قرآن

۱۱۳	پیش‌گفتار
۱۱۳	مراد از مبانی مسئولیت‌پذیری اجتماعی
۱۱۴	۱. اجتماعی بودن انسان
۱۱۶	۲. اختیار انسان
۱۱۷	الف - ادله اختیار در قرآن
۱۱۷	۱. آیات صریح در اختیار انسان
۱۱۸	۲. پاداش و کیفر و وعده آن دو
۱۱۹	۳. ارسال پیامبران و انزال کتاب‌های آسمانی
۱۱۹	۴. اوامر و نواهی الهی
۱۲۰	۵. امتحان‌های الهی
۱۲۱	ب - انواع جبرگرایی و نقد آنها
۱۲۲	نقد قرآن بر جبر اجتماعی
۱۲۳	نقد قرآن بر جبر الهیاتی
۱۲۳	۱. فاعلیت و اراده مطلق الهی
۱۲۴	۲. علم پیشین‌الهی
۱۲۵	۳. قضا و قدر الهی

۱۲۵.....	نقد قرآن بر جبر روان شناختی.....
۱۲۶.....	۳. اصل مسئولیت انسان.....
۱۲۶.....	تبیین دیدگاه قرآنی.....
۱۲۸.....	برهان عقلی.....
۱۲۸.....	تبیین اول.....
۱۲۸.....	تبیین دوم.....
۱۲۹.....	۴. همگانی بودن مسئولیت های اجتماعی ایجابی.....
۱۳۱.....	۵. فعلیت سؤال از مسئولیت های اجتماعی.....
۱۳۴.....	۶. رجحان منافع جمعی بر منافع فردی.....
۱۳۶.....	چرایی رجحان منافع جمعی.....
۱۳۶.....	۱. مدیریت تأمین منافع.....
۱۳۷.....	۲. نظم و حیات اجتماعی.....
۱۳۷.....	۳. حرکت جامعه به سمت پیشرفت همه جانبه.....
۱۳۸.....	علل غلبه توجه به منافع فردی.....
۱۳۸.....	۱. عدم اطلاع یا عدم توجه نسبت به عواقب کلان ترجیح منافع فردی.....
۱۳۸.....	۲. سابقه تاریخی - فرهنگی.....
۱۳۹.....	۳. کوتاه نگری.....
۱۴۰.....	۴. توجیه.....
۱۴۰.....	۵. عدم ثبات اقتصادی و سیاسی.....
۱۴۰.....	عدم امکان عبور دست خالی عقل از منافع شخصی.....
۱۴۲.....	۷. امکان تأثیرگذاری فرد بر جامعه.....
۱۴۴.....	۸. ارتباط مستقیم سعادت اجتماع با سعادت فرد.....
۱۴۵.....	تبیین ارتباط.....
۱۴۵.....	پیوند فردگرایی و جامعه گرایی.....
۱۴۶.....	جمع بندی و نتیجه گیری.....

فصل چهارم: انواع مسئولیت های اجتماعی از دیدگاه قرآن

۱۴۹.....	پیش گفتار.....
۱۴۹.....	تعریف مسئولیت های اجتماعی.....
۱۵۱.....	واضع مسئولیت های اجتماعی.....
۱۵۲.....	محورهای مسئولیت پذیری اجتماعی در قرآن.....
۱۵۳.....	دسته اول: مسئولیت های نوع دوستانه.....

۱۵۴	۱. حمایت از اقشار ضعیف و محروم (انفاق).....
۱۵۸	فلسفه انفاق.....
۱۶۲	اقسام حمایت از اقشار ضعیف.....
۱۶۲	۱. کمک مالی به تهیدستان.....
۱۶۳	۲. اکرام ایتام.....
۱۶۵	۳. سیرکردن گرسنگان.....
۱۶۶	۴. ترغیب به اطعام گرسنگان.....
۱۶۸	۵. اعطای قرض الحسنه.....
۱۷۱	۶. کمک به در راه ماندگان.....
۱۷۳	۲. احسان به خویشان.....
۱۷۶	۳. احسان به همسایگان.....
۱۷۷	۴. احسان به دوستان و همکاران نزدیک.....
۱۷۸	دسته دوم: مسئولیت‌های پیوندسازانه.....
۱۷۹	۱. مدارا و برخورد اجتماعی نیکو با مردم.....
۱۸۱	۲. حفظ اتحاد و پرهیز از تفرقه.....
۱۸۴	۳. حل تنش‌های ارتباطی.....
۱۸۸	۴. مهرورزی همگانی.....
۱۹۰	۵. پرهیز از انتشار اخبار تأیید نشده.....
۱۹۴	۶. حفظ آبروی افراد جامعه.....
۱۹۵	۷. اجتماعی بودن و قطع نکردن ارتباط با دیگران.....
۱۹۷	۸. کمک به امر از دواج.....
۱۹۹	دسته سوم: مسئولیت‌های فرهنگ‌سازانه.....
۲۰۰	۱. امر به معروف.....
۲۰۱	مفهوم‌شناسی امر.....
۲۰۳	مفهوم‌شناسی معروف.....
۲۰۴	بستر امر به معروف و نهی از منکر.....
۲۰۵	رابطه امر به معروف و نهی از منکر.....
۲۰۷	مهارت‌های لازم در امر به معروف و نهی از منکر (لوازم).....
۲۰۷	الف - استمرار.....
۲۰۸	ب - صبر و پایداری.....
۲۰۹	ج - عدم تعلل و فوت وقت.....
۲۱۰	د - پیشگامی در انجام معروف و ترک منکر.....

- ه - استفاده از طرح، روش و ابزار مناسب ۲۱۱
- و - تلاش برای قانع کردن افکار مخاطبان ۲۱۲
- ز - انتظار نداشتن پذیرش سریع یا صددرصدی ۲۱۴
- ح - نیت صالح ۲۱۵
۲. نهی از منکر ۲۱۶
- مفهوم‌شناسی نهی ۲۱۶
- مفهوم‌شناسی منکر ۲۱۹
- نکوهش سکوت و بی‌تفاوتی در برابر فساد ۲۱۹
- لزوم ابراز انزجار از رفتارهای نادرست ۲۲۱
- نقش خواص ۲۲۳
- ثمرات امر به معروف و نهی از منکر ۲۲۴
- یک. رستگاری مسئولیت‌پذیران ۲۲۴
- دو. ارتقای فوق العاده جامعه ایمانی ۲۲۵
- سه. سهیم شدن در پاداش رفتار شایسته دیگران ۲۲۶
- ثمرات اختصاصی نهی از منکر ۲۲۷
- یک. نجات مسئولیت‌پذیران ۲۲۷
- دو. جلوگیری از سقوط جامعه ۲۳۰
۳. هدایت فرامرزی ۲۳۱
۴. تکریم و تعظیم علم و جهاد ۲۳۲
۵. حمایت مالی از مهاجران فی سبیل الله ۲۳۴
۶. پشتیبانی از دین و رسولان الهی ۲۳۵
- دسته چهارم: مسئولیت‌های جامعه دوستانه ۲۳۷
۱. عدالت‌ورزی و عدالت‌گستری ۲۳۸
- تعریف عدالت از نگاه قرآن ۲۴۱
- انواع عدالت در قرآن ۲۴۳
- الف - عدالت قضایی ۲۴۳
- ب - عدالت اقتصادی ۲۴۴
- ج - عدالت در ثروت و امکانات ۲۴۵
- د - عدالت در روابط خارجی ۲۴۵
- ه - عدالت خانوادگی ۲۴۶
- و - عدالت اجتماعی ۲۴۸
- نقش مردم و دولت‌ها در برپایی عدالت ۲۴۹

۲۴۹.....	الف - نقش مردم
۲۵۰.....	۱. قیام به قسط (عدالت‌ورزی)
۲۵۱.....	۲. امر به قسط (عدالت‌خواهی)
۲۵۲.....	ب - نقش دولت‌ها و حکومت
۲۵۳.....	الزامات
۲۵۳.....	۱. احسان
۲۵۴.....	۲. عدم تبعیت از هوا
۲۵۵.....	۳. قهر و غلبه
۲۵۶.....	۴. استمرار و پایداری
۲۵۶.....	۲. قبول مسئولیت‌های مورد نیاز جامعه
۲۵۸.....	۳. همیاری در کارهای نیک
۲۶۰.....	۴. کمک به تأمین هزینه اداره جامعه
۲۶۱.....	۵. صبر اجتماعی
۲۶۳.....	۶. حفظ محیط زیست
۲۶۴.....	دسته پنجم: مسئولیت‌های سیاسی
۲۶۵.....	۱. قیام برای خدا
۲۶۶.....	۲. تشکیل حکومت اسلامی
۲۷۰.....	۳. فرمان برداری از پیشوایان الهی جامعه
۲۷۲.....	الف - تعابیر ایجابی
۲۷۳.....	ب - تعابیر سلبی
۲۷۴.....	ج - بیان نمونه‌های تاریخی
۲۷۵.....	۴. یاری و پشتیبانی پیشوای جامعه اسلامی
۲۸۰.....	۵. انتخاب کارگزاران شایسته
۲۸۱.....	۶. هم‌فکری برای اداره امور جامعه
۲۸۳.....	دسته ششم: مسئولیت‌های مبارزاتی
۲۸۵.....	اهداف جعل مسئولیت‌های مبارزاتی در دیدگاه و حیانی
۲۸۵.....	الف - دفاع از کیان اسلام و مسلمانان
۲۸۷.....	ب - تصفیه امت اسلامی
۲۸۸.....	ج - پایان دادن به درگیری‌های کشورهای اسلامی
۲۸۸.....	د - دفع مفسدان از صحنه روزگار و حفظ جامعه انسانی از تباهی
۲۸۹.....	ه - برچیدن بساط کفر و بت‌پرستی
۲۹۱.....	انواع مبارزات در قرآن

۲۹۱.....	الف - دفاعی.....
۲۹۱.....	ب - آزادی‌بخش (برون‌مرزی).....
۲۹۲.....	ج - اصلاحی (درون‌گروهی).....
۲۹۲.....	د - تنبیهی.....
۲۹۲.....	لوازم پیروزی در مبارزه.....
۲۹۳.....	الف - فرمانده لایق.....
۲۹۳.....	ب - معنویت.....
۲۹۵.....	ج - صبر.....
۲۹۵.....	د - هوشیاری در برابر جنگ روانی.....
۲۹۶.....	۱. دفاع از سرزمین اسلامی.....
۲۹۷.....	اخلاقیات دفاع.....
۲۹۷.....	الف - انگیزه الهی.....
۲۹۸.....	ب - عدم تعرض به غیرنظامیان.....
۲۹۹.....	ج - پرهیز از تعدی.....
۲۹۹.....	د - پذیرش پیشنهاد صلح.....
۳۰۰.....	هـ - عدم تخریب مکان‌های مقدس.....
۳۰۰.....	و - وسیله دیدن خود و مغرور نشدن.....
۳۰۱.....	۲. کمک به جبهه‌های نظامی.....
۳۰۲.....	۳. مرزداری.....
۳۰۳.....	۴. حفظ اسرار و اخبار نظامی.....
۳۰۴.....	۵. توانمندسازی نظام اسلامی در برابر دشمنان.....
۳۰۸.....	۶. مقاومت در برابر دشمنان.....
۳۱۰.....	۷. نبرد در راه رهایی مسلمانان تحت ستم.....
۳۱۳.....	پیمان همبستگی نظامی کشورهای اسلامی.....
۳۱۴.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....

فصل پنجم: مدل و نظریه مسئولیت‌پذیری اجتماعی و حیانی

۳۱۹.....	پیش‌گفتار.....
۳۱۹.....	چیستی مدل، نظریه و الگو.....
۳۱۹.....	الف - مدل.....
۳۲۱.....	ب - نظریه.....
۳۲۱.....	ج - الگو.....

۳۲۱.....	مدل قرآنی مسئولیت‌پذیری اجتماعی.....
۳۲۳.....	تبیین مدل قرآنی.....
۳۲۳.....	الف - تبیین عوامل انگیزشی.....
۳۲۴.....	ب - تبیین مسئولیت‌ها.....
۳۲۶.....	ج - تبیین کارکردهای کلان.....
۳۲۶.....	۱. حل آسیب‌های اجتماعی.....
۳۲۸.....	۲. تأمین نیازهای بنیادین جامعه.....
۳۲۹.....	۳. استیفای حقوق افراد جامعه.....
۳۲۹.....	۴. استیفای حقوق معنوی مسئولیت‌پذیران.....
۳۳۰.....	د - تبیین برآیند کلی.....
۳۳۲.....	نظریه مسئولیت‌پذیری اجتماعی قرآنی.....
۳۳۷.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....

نتایج و پیشنهادها

۳۳۹.....	الف - یافته‌ها.....
۳۴۶.....	ب - پیشنهادهای علمی و پژوهشی.....
۳۴۹.....	ج - پیشنهادهای عملیاتی و ترویجی.....
۳۵۱.....	نمایه آیات.....
۳۶۵.....	نمایه موضوعی.....
۳۸۵.....	فهرست منابع و مآخذ.....